

Kant medzi tradíciou a súčasnosťou

Monika
Homulková

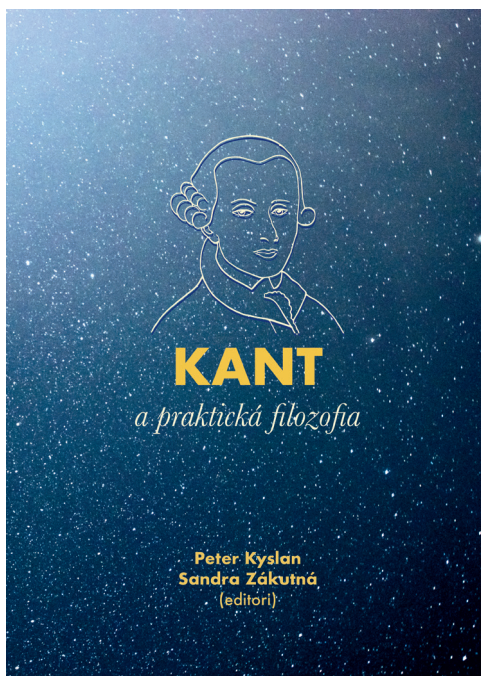
University of Presov

Kyslan, Peter – Zákutná, Sandra (eds.): *Kant a praktická filozofia*. Prešov: Občianske združenie Pro Kantiana, 2024, 109 s. ISBN 978-80-570-6450-3.

Vydanie zborníka je načasované k dvom jubileám: 300. výročiu Kantovho narodenia a 30 rokom kantovských štúdií v Prešove. Je zjavné, že publikácia tak nadväzuje na dlhú tradíciu, no je dôležité poznamenať, že intenciou nie je len obzretie sa do minulosti, akoby sa mohlo zdať, alebo analýza Kantovej filozofie, ale práve naopak. Príspevky obsiahnuté v zborníku otvárajú aktuálne otázky Kantovej praktickej filozofie v kontexte súčasných problémov.

Publikácia je tvorená siedmimi štúdiami, pričom šesť z nich je prácou slovenských autorov a jedna je textom autorky z nemeckého prostredia.

Tematické rozpätie štúdií je široké, no všetky spája spoločný cieľ: posunúť Kantove myšlienky do súčasnej doby, teda ich aktualizovať, a nemej dôležitým cieľom je aj ich posunutie do iných, nových kontextov.

Dôležité je poznamenať, že o to sa autori snažia s dôrazom (ako napovedá samotný názov zborníka) na praktickú stránku filozofie.

Najprv sa pri čítaní stretávame s historickou reflexiou, s dokumentáciou kontinuity kantovského výskumu Prešove. Prvý príspevok, „300. výročie Kantovho narodenia, 30 rokov výskumu Kanta v Prešove. Venované pamiatke Lubomíra Belása (1957–2022)“, ktorého autorkou je S. Zákutná, je vstupom do ďalšieho čítania a uvažovania, pretože spätne reflektuje počiatok i evolúciu kantovského výskumu v Prešove, ktorý bol iniciovaný profesorom Lubomírom Belásom. Ako píše autorka o zborníku, „je pokračovaním dlhoročných vedeckých skúmaní filozofického odkazu Immanuela Kanta na pôde Inštitútu filozofie a etiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, pričom práca na projekte vychádza z rekonštrukcie a analýzy Kantovej praktickej filozofie, jej východísk a súvislostí, avšak okrem interpretácií Kantových diel a komparácie Kantových ideí s ďalšími osobnosťami dejín filozofie, sa projekt zameriava na problematiku človeka, spoločnosti a dejín a potenciál Kantových ideí pre dnešné filozofické uvažovanie“.¹ Tieto riadky nám hovoria o dlhodobom záujme autorov o Kanta a snahe o praktický prístup k jeho filozofii.

V nadväznosti na príspevok S. Zákutnej sa s pohľadom do minulosti stretávame aj v príspevku R. Dupkalu „*Reflexie Kantovej filozofie dejín v tvorbe Lubomíra Belása*“. Autor sa zameriava na Belásove reflexie dejín v rámci Kantovej filozofie a považuje ich za originálny prínos v skúmaní jeho diela. Dupkala ukazuje, že „L. Belás bol nepochybne jedným z prvých bádateľov na Slovensku, ktorý obrátil svoju výskumnú pozornosť na Kantove tzv. „malé spisy““,² ktoré dovtedy neboli dostatočne reflektované. Dupkala prináša analýzu Belásovej interpretácie Kantovej filozofie dejín, zdôrazňujúc jej perspektívny charakter, teda ako projekt orientovaný do budúcnosti, ktorý otvára premýšľanie o pokroku či morálnom zdokonaľovaní ľudstva.

Štúdia M. Ruffing „*Kants Idee des Menschen*“ („*Kantova idea človeka*“) sa koncentruje na Kantove koncepcie človeka v horizonte antropológie a morálnej filozofie. Autorka zdôrazňuje, že Kant vníma človeka ako rozumnú bytosť schopnú morálneho konania, pričom jeho prirodzenosť je dvojrozmerná – zahŕňa zmyslovú stránku aj rozumovú schopnosť sebazpoznania a reflexie. Poukazuje na to, že Kantov cieľ nie je redukovať človeka na izolovaného jednotlivca, ale chápať ho ako predstaviteľa

¹ Zákutná, S., 2024. 300. výročie Kantovho narodenia, 30 rokov výskumu Kanta v Prešove. Venované pamiatke Lubomíra Belása (1957–2022). In: P. Kyslan a S. Zákutná, eds. *Kant a praktická filozofia*. Prešov: Občianske združenie Pro Kantiana, s. 17.

² Dupkala, R., 2024. Reflexie Kantovej filozofie dejín v tvorbe Lubomíra Belása, *ibid.*, s. 27.

ľudstva, ktorý sa podieľa na uskutočňovaní mravných ideálov. Ruffing ukazuje, že Kantova antropológia poskytuje rámec na pochopenie ľudskej prirodzenosti, ktorý zahŕňa nielen racionalitu, ale aj úlohu citlivosti a prirodzených sklonov v živote človeka. Autorka interpretuje Kantovu koncepciu človeka ako projekt sebazdokonaľovania, ktorý smeruje k dosiahnutiu mravných ideálov. Otvára tak diskusiu o tom, ako možno Kantovu filozofiu aplikovať na súčasné otázky ľudskej identity, kultúry a globálnej etiky.

P. Kyslan sa vo svojom príspevku pýta „Čo pre Kanta znamená „hovoríť verejne ako učenec“? Autor sa tu zameriava na skúmanie Kantovho konceptu „verejného a súkromného používania rozumu“ v súvislosti s deliberatívnou demokraciou, a otvára tak dialóg medzi Kantovou osvieteniskou a súčasnou politickou filozofiou. Hovorí, že „deliberatívne inštitúcie sú stelesnením slobodného verejného používania rozumu, ktorý Kant používa na definovanie projektu osvietenstva“.³ Zaujímá ho relevancia Kantovho odkazu pre súčasné demokratické spoločnosti. Do zborníka Kantovej praktickej filozofie prispieva tým, že ju kladie do kontextu modernej spoločnosti, najmä občianskej participácie, vzdelanosti a verejného diskurzu. Táto téma je v súčasnej spoločnosti a politickej situácii viac než aktuálna.

M. Stachoň sa vo svojej štúdii „Sociálne fungovanie v reflexii I. Kanta“ venuje sociálnemu fungovaniu v Kantovej reflexii, s dôrazom na otázky slobody, spravodlivosti a autonómie. Autor skúma, ako Kant uvažuje o sociálnom fungovaní človeka, pričom kladie dôraz na problematiku sociálnej spravodlivosti a jej význam pre kvalitu života v spoločnosti. Východiskom je Kantova koncepcia slobody, sebaurčenia a autonómnosti, ktoré Stachoň interpretuje ako základné predpoklady nielen individuálnych práv, ale aj sociálneho rozvoja jednotlivca. „Každý z nás má rôzne vlohy k dispozícii, ktoré môže použiť pre svoje sociálne fungovanie, a preto každý funguje veľmi originálne a špecificky. Ukazuje sa, že vzájomná reflexia a kooperácia v podobe solidarity je nevyhnutná, ako v aspekte spoločenskom, tak aj individuálnom“.⁴ Kantovo myslenie tu poskytuje rámec, v ktorom sa sloboda neobmedzuje na izolovanú autonómiu, ale predpokladá vzájomné uznávanie a kooperáciu.

Text O. Marchevského „*Ern's Artillery from Kant's Werke*“ („*Ernovo delostrelectvo z Kantových diel*“) analyzuje špecifickú epizódu ruskej filozofickej recepcie Kanta na začiatku 20. storočia. V centre jeho po-

³ Kyslan, P., 2024. Čo pre Kanta znamená „hovoríť verejne ako učenec“, *ibid.*, s. 52.

⁴ Stachoň, M., 2024. Sociálne fungovanie v reflexii I. Kanta, *ibid.*, s. 86.

zornosti stojí Vladimír Francevič Ern, ktorý reagoval na Kantovu filozofiu mimoriadne ostro – prirovnal ju k delostrelectvu *Krupp Werke*, teda k zbraniam spôsobujúcim masové obete na frontoch prvej svetovej vojny. Autor odhaľuje, že Kant sa pre Erna stal intelektuálnym symbolom epochy, ktorú vnímal ako krízovú a dekadentnú: „Kant pre Erna predstavuje vyvrcholenie určitého myšlienkového dedičstva, ktoré bolo vlastné európskej filozofii“.⁵ Autor príspevku sa snaží túto kritiku systematicky rozobrať: sleduje jej argumentačné jadro, historické pozadie a ideologické motivácie. Zároveň poukazuje na to, že Ernova polemika bola súčasťou širšieho ruského hľadania identity v čase vojny a spoločenských otrasov. Marchevského analýza ruskej recepcie Kanta odhaľuje kultúrno-politické súvislosti, ktoré presahujú do dnešnej geopolitickej situácie.

Zborník uzatvára príspevok L. A. Švihuru *Pragmatistický význam Kantovej etiky*, v ktorom, ako napovedá samotný názov, uvažuje o význame Kantovej etiky z perspektívy pragmatizmu, a to prostredníctvom analýzy kritiky vybraných pragmatistických filozofov – W. Jamesa, R. Rortyho a R. Shustermana, ktorí spochybňujú univerzalistické rámce etiky a zdôrazňujú pluralitu, kontext a praktickú funkčnosť morálnych noriem. Autor si kladie otázku, „či by bolo možné Kantovu etiku zdôvodniť myšlienkami tých, ktorí sa k nej vzťahujú kriticky“, a pre-pája kantovský racionalizmus s myšlienkou konzekventného pluralizmu a kontextualizmu. Otvára sa tak možnosť chápať Kantovu etiku ako prakticky využiteľný nástroj v konkrétnych situáciách, ak sa odhodláme pristupovať k filozofii (pragmatisticky) ako k hľadaniu „možností, ako zmierovať myšlienky, ktoré sa na prvý pohľad môžu zdať nezmieriteľné“.⁷ Kantovu etiku možno v duchu pragmatizmu interpretovať ako jeden z funkčných inštrumentov rozvoja morálky. Aj pôvodne (voči Kantovej etike) kritickí pragmatisti s ním môžu „nájsť spoločnú reč“, ak im ide o spoločný cieľ: praktickú morálku.

Recenzovaná práca prispieva nielen k poznaniu historického pozadia kantovského výskumu v Prešove, no čo je ešte dôležitejšie, ukazuje aktuálny a praktický rozmer Kantovej filozofie a jej potenciál pre riešenie súčasných otázok v rôznych oblastiach. Vyzdvihnutie aktualizácie ako dôležitého momentu v tomto zborníku sa môže zdať ako istá banalita, o ktorej sa často hovorí. No v čase, keď sme zaplavení dezinformáciami,

⁵ Marchevský, O., 2024. Ern's Artillery from Kant's Werke, *ibid.*, s. 69.

⁶ Švihura, L. A., 2024. Pragmatistický význam Kantovej etiky, *ibid.*, s. 91.

⁷ *Ibid.*

fake news, hoaxami a používaním umelej inteligencie na najjednoduchšie úlohy, ktoré by sme bezpochyby zvládli vlastným myslením aj sami, sa samostatné a kritické myslenie vytráca. Filozofické myslenie je potenciálnym liekom – ale iba ak filozofii dáme aktuálnosť a praktický rozmer, tak, ako autori príspevkov v tomto zborníku, aby hodnotné myšlienky nezostali vo svojej teoretickosti.

Bibliografia:

Kyslan, P. a Zákutná, S., eds. 2024. *Kant a praktická filozofia*. Prešov: Občianske združenie Pro Kantiana.

Mgr. Monika Homulková

University of Presov

Faculty of Arts

Institute of Philosophy and Ethics

Prešov, Slovakia

email: monika.homulkova@smail.unipo.sk